

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Esitysluonnoksen kokonaisuutta koskevat kysymykset

Yleiset huomiot automaattista päätöksentekoa koskevasta sääntelykokonaisuudesta

Kotimaisten kielten keskus (Kotus) pitää hyvänä, että kokonaisuudessa on monelta osin otettu huomioon kieli. Kotus nostaa yleisinä ja koko esitystä koskevinä huomioina esille erityisesti 3 asiaa:

1) Kaikki hallintolain kielipykälän vaatimukset on mainittava ja muistettava kehittämistyössä sekä tavoitteiden asettelussa.

Hallintolaissa (9. §) hyvän kielenkäytön vaatimus on kolmiosainen: vaaditaan asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Kaikilla näillä vaatimuksilla on oma sisältönsä ja merkityksensä, ja ne kaikki olisi myös mainittava sääntelykokonaisuuden niissä osissa, joissa käsitellään kielen laatua. Nyt ymmärrettävyyden rinnalla mainitaan toisinaan selkeys, mutta asiallisuutta ei kertaakaan. Asiallisuus viittaa kielen sävyyn, ja se on päätösten ja niiden perustelujen ilmaisemisessa tutkitusti yhtä tärkeää kuin selkeys ja ymmärrettävyys. Hallintolain kielipykälän muotoilu ilmentää teoreettisesti pätevää kielikäsitystä, ja sitä on syytä seurata.

2) Automatisoidun kommunikoinnin sekä automaattisessa päätöksenteossa käytettyjen ja siinä syntyvien tekstien kehittämisessä tarvitaan kielen asiantuntijoita.

Erilainen automatisaatio on monella tapaa kommunikaation ja kielenkäytön kysymys. Esimerkiksi viranomaisten neuvonta- ja palvelutoiminnan kehittämiseen on siksi valjastettava riittävä määrä kielen, kielenhuollon ja kieliteknologian asiantuntijoita. Automatisaatioissa käytetään myös valmiita tekstejä ja tekstikatkelmia, niin sanottuja fraaseja. Tarvitaan kielen, kielenhuollon ja kieliteknologian asiantuntijoita, että niiden pohjalta syntyy asiallisia, selkeitä ja ymmärrettäviä tekstikokonaisuuksia. Tämä on otettava myös kustannuksissa huomioon.

3) Lakipykälät eivät saa olla vaikeaselkoisia.

Ehdotetut lakipykälät ovat nykyisessä muodossaan monella tapaa kieliasultaan hankalia. Säädoskielen vaikeaselkoisuus on ongelma itsessään. Lisäksi ongelma kertautuu, koska lakitekstiä siirretään usein sellaisenaan hallinnon teksteihin ja asiakasteksteihin. Jo pelkästään hallinnon sujuvuuden ja tehokkuuden lisäämiseksi lakipykälien kieliasuun kannattaa kiinnittää huomiota.

Huomiot ehdotetun sääntelyn suhteesta hallinnon lainalaisuuteen, hyvään hallintoon ja avoimuuteen sekä virkavastuuseen

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Miten arvioitte ehdotuksen ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan päätöksenteon automatisoinnin kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen ja automaation hyödyntämisen osalta?

- Onko ehdotetuilla muutoksilla vaikutuksia, joita esityksessä ei ole tunnistettu ja jotka eivät liity jäljempänä esitettyihin kysymyksiin?

-

Laki hallintolain muuttamisesta

Yleiset huomiot hallintolain 8 b luvusta

-

Huomiot automaattisen ratkaisemisen määritelmästä (53 e §:n 1 momentti)

-

Huomiot automaattisesti ratkaistavien asioiden käyttöalasta ja rajauksesta (53 e §:n 2-4 momentti)

-

Huomiot automaattisen ratkaisemisen oikeussuojaedellytyksestä (53 f §)

-

Huomiot automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittamisesta (53 g §)

-

Muut hallintolakia koskevat huomiot

-

Laki tiedonhallintalain muuttamisesta

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 6 a luvusta

-

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 13 a §:stä

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Onko ehdotuksen vaikutukset olemassa oleviin automatisoituihin päätöksentekoprosesseihin arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Jos käytössä olevasta automaattisesta päätöksenteosta jouduttaisiin luopumaan, millaisia resursseja nykyisten käsittelyvolyymien ja -aikojen säilyttäminen ilman automatisointia edellyttäisi?

- Onko tiedonhallintalakiin ehdotetun 13 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

-

Laki digipalvelulain muuttamisesta

Yleiset huomiot digipalvelulain 6 a §:stä

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Onko digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Miten arvioitte digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan palveluautomaation kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen osalta?

-

Laki rikosasioiden tietosuojalain muuttamisesta

Huomiot 13 §:ään ehdotettavasta muutoksesta

-

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Huomiot ehdotetusta voimaantulosta sekä siirtymäsäännöksistä

-

Kankaanpää Salli
Kotimaisten kielten keskus

Tiililä Ulla
Kotimaisten kielten keskus